Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

№ 113 (4749)
ВОСКРЕСЕНЬЕ
ИЮНИИН
10
1945 он

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

Сэн 20 мүнгэ

„...Дайнай үедэ шэн габьяата ажал хэһэнэй түлөө медаль эрхим хүдэлмэришэн, таряашан, интеллигент бүхэнэй үбсүүнэйнь шэмэг болохо байна. Эсэгэ орондоо һүртэй хатуу сагай тохёолдоод байхадань, тэрээнэй эрхэ сүлөө ба бээ даанхай байхын түлөө тэмсэлдэ хүсэ шадалаа болоод ухаан бэлигээ гаргаһан хүнүүд болбол Эсэгэ ороноо хамгаалха дайнда хабаадалсаһан сэрэгшэд мэтэ алдар сууда гараха болоно.“

(Ц. О. „Правда“).

Тарилгые шиидхэхэ һүүлшын үдэрнүүд

Республикын хэдэн олон колхозууд тарилгаа эгээл эрхим болзорнуудта агротехническэ заабариин ёһоор үнгэргэжэ, үндэр ургаса хуряаха бата бэхи үндэһэ һуури табиба. Эхэ орондоо эрхим шанартай талха таряа элбэгээр үгэжэ, саашанхи хүгжэлтыень улам бадаруулхые эрмэлзэһэн колхозууд түсэбһөө гадуур тарилга хэнэ. Сэлэнгын аймагай Тельманэй, Сталинай нэрэмжэтэ, Хориин аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, „Красный партизан“, Бичурын аймагай Кагановичын, Молотовой нэрэмжэтэ ба бусад олон колхозууд түсэбһөө үлүүлэн хэдэн олон гектар ороһото культурануудые эрхим шанартайгаар тариһан байха юм.

Илалтын жэлэй үндэр ургасын түлөө иимээр тэмсэжэ байһан колхозууд нютаг бүхэндэ бии. Зүгөөр, тэдэ түрүү колхозуудые үнжагай нобшо ажалаараа гэдэргэнь татажа, бүхы республикадаа һаад түбэг ушаруулһан аймаг ба артельнүүд үшөөл олон байһаар. Нютагуудтахи партийна, советскэ, газартаряалангай органууд болон МТС, колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй олонхидынь тарилгые түргэн ба эрхим шанартайгаар дүүргүүлхэ бодото хүтэлбэри хангагүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Республика дотор июниин 5-ай мэдээгээр яровой тарилгын бүхы түсэбэй оройдоо 77 процент дүүргэгдээд байһан ябадал энээндэ баримта боложо үгэнэ. Кударын, Кяхтын, Зэдын, Прибайкальска, Бичурын аймагууд республика соо эгээл хожомдожо ябана. Теэд, эдэ аймагуудай колхозууд һүүлэй үдэрнүүдтэ тон бага ургалта үгөө. Июниин I-һээ 5 хүртэр дээрэхи аймагууд арайхан гэжэ 6,7-һоо 7,4 процент хүртэр ургалта үгэһэн байба. Кударын, Кяхтын аймагууд аяар июниин 5 хүртэр яровой тарилгын бүхы түсэб миил 62,2—62,7 процент дүүргэнхэй. Зарим колхозуудынь тарилгаа хахадлаха яагаашьедүй байһаар. Кяхтын аймагай Усть-Киранска сельсоведэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Мостовской) түсэбөө оройдоо 31 процент хүргэжэ, тарилгые таһалдалда хүргөөд байна. Энээн шэнги колхозууд Кударын, Зэдын аймагуудаар һаяла олон бии.

Республикын олохон машинно-тракторна станцинууд бүхы тракторнуудаа хүсэд һайнаар хэрэглэжэ шадаагүй байһаар. Тракторнуудай хойноһоо техническэ харууһалгын гурим хазагайруулха ябадал ехэ олоор гарана. Зарим МТС-үүд тракторнуудые заһабарилха нүүдэл мастерскойнуудые эмхидхэнгүй бүхэли хабараа баража байха юм. Эдэ мэтын шалтагаанһаа боложо хэдэн олон тракторнууд колхозуудай поли дээгүүр үдэр бүхэндэ эбдэржэ миил байдаг болонхой. Имэ ябадал илангаяа Кяхтын, Үшөөтэйн, Тарбагатайн, Жиримскэ, Ехэ-Куналейн МТС-үүдээр үзэгдэнэ. Эдэ МТС-үүдэй зарим бригаданууд условно трактор бүхэнөөр тон үсөөхэн гектар элдүүрилхэһээ гадна, хүдэлмэридөө үргэлжэ голодһо гаргадаг байха юм.

Һүүлэй үдэрнүүдтэ аймагуудаар тарилгын хүдэлмэриие шиидхэхэ ударна декадник ба 7 хоног соносхогдоһон байгаа. Гэбэшье, зарим аймагууд эдэ үдэрнүүдые хүсэд ударна гэгдэхээр үнгэргэбэгүй. Имагтал Курумканай, Хориин, Иволгын, Сэлэнгын, Хэжэнгын колхозууд бэшэнһээ үлүү ургалта үгэжэ, ороһото-бобово тарилгын ябасые шангадхаба. Иволгын, Хориин, Сэлэнгын аймагууд ороһото-бобово тарилгын түсэбүүдые 100 процентһээ дээшэ дүүргэһэн байна. Тиихэдэнь Кабанскын, Түнхэнэй, Ториин ба бусад аймагууд урагшаа дабшаагүй байба.

Тарилгын хүдэлмэриие шиидхэхэ һүүлшын үдэрнүүд үнгэржэ байна. Эдэ үдэрнүүдтэ колхоз бүхэн яровой тарилгаа дары түргэн шиидхэхэ ээргэтэй. Ороһото культурануудаа дүүргэһэн колхозууд техническэ, овощной, тэжээлэй культурануудые, мүн хартаабха тарилгаа дүүргэхэ хүдэлмэридэ бүхы хүсэеэ элсүүлхэ байна.

Тарилгые шиидхэхэтэй хамта, тэрэнэй саашанхи харууһалга хэхэ, пар хахалха мэтын шухала хүдэлмэринүүдые шууд түргэн ябуулха хэрэгтэй. Тарилгаһаа сүлөө гараһан трактор, мори унаа, ба хүдэлмэришэ хүсэн тэрэ дары пар хахалжа эхилхэ ёһотой. Хабар эртэ хэгдэһэн тарилгын хойноһоо харууһалха саг ерээ. Тиимэдэ тарилгын бог үбһэ түүхэ болон саашанхи харууһа хэхэ хүдэлмэридэ колхоз бүхэн тусхай бригада, звенонуудые энэ гэһээр эмхидхэхэ ушартай.

Тарилгые мүнөө болтор дүүргэжэ шадаагүй колхозууд үндэр ургаса хуряаха аргаа өөһэдөө хаһаха болоно. Тиимэдэ тарилгые шиидхэхэ эдэ һүүлшын үдэрнүүдтэ колхоз ба МТС-үүдэй дунда, колхознигуудай дунда социалистическэ мүрысөөе улам бүри шангадхан, эршэтэй хурдан ажалые үдэр һүнигүй дэлгэрүүлхэ уялгатай. Аймагуудтахи партийна, советскэ ба газартаряалангай органууд колхоз ба МТС-үүдтэ тарилгые энэ гэһээр дүүргүүлхэ, тэрэнэй хойноһоо эрхим харууһа хангаха, тиихэтэй хамта пар бэлэдхэхэ хүдэлмэринүүдые эмхитэйгээр ябуулха тушаа тодо һонор хүтэлбэри үгэхыень үглөө нүгөөдэрэй амжалта, үргэн ниитэ ажалшадай улам сэнгүү, үнэр баян һууха ябадал эрижэ байна.

СТАЛИНСКА ИЛАЛТЫН МАРШАЛНУУД

Майн 24-дэ СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи Орлогшо нүхэр Н. М. Шверник болбол Советскэ Союзай Маршалнууд Г. К. Жуков, И. С. Конев, К. К. Рокоссовский, Р. Я. Малиновский болон Ф. И. Толбухин гэгшэдтэ «Илалта» гэһэн орденуудые барюулһан байгаа.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): А. Ф. Горкин, Н. М. Шверник, Г. К. Жуков, И. С. Конев, Р. Я. Малиновский, Ф. И. Толбухин ба К. К. Рокоссовский гэгшэд байна.
Г. Широковой фото. (ТАСС-эй фотохронико).

РСФСР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи зарлалгын VI сесси

РСФСР-эй Верховно Соведэй 1-дэхи зарлалгын VI сессиин 1945 оной июниин 8-ай заседани тухай

Информационно мэдээсэл

Үсэгэлдэр, июниин 8-да, үдэрэй 1 часта, Кремльдэ Ехэ кремлевскэ ордондо, РСФСР-эй Верховно Соведэй VI-дахи сессиин табадахи заседани болобо.

РСФСР-эй Верховно Соведэй түрүүлэгшэ депутат **А. А. Жданов** түрүүлэгшээр һууна.

РСФСР-эй гүрэнэй 1945 оной бюджет тухай элидхэл тушаа депутат **Пронин В. П.** үгэ хэлэбэ.

Зүблэхэ зүйлнүүдэй нэгэдэхи асуудал тушаа үгэ хэлэлгэн энээгээр зогсоогдоод, РСФСР-эй Верховно Совет болбол РСФСР-эй финансын Арадай Комиссар—элидхэлшэ нүхэр **Посконов А. А.**, нэмэлтэ элидхэл хэлэһэн—РСФСР-эй Верховно Соведэй бюджетнэ комиссиин түрүүлэгшэ депутат **Власов И. Б.** гэгшэдэй түгэсхэлэй үгэнүүдые дуулаба.

РСФСР-эй Верховно Совет болбол РСФСР-эй гүрэнэй 1945 оной бюджедые статья бүхэнөөр тус тустань ба удаа тээнь «Российскэ Советскэ Федеративна Социалистическэ Республикын гүрэнэй 1945 оной бюджет тухай закониие» нэгэн дуугаар бүхэлидэнь батална.

РСФСР-эй Верховно Совет болбол зүблэхэ зүйлнүүдэй хоёрдохи асуудалда—РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй указуудые баталха хэрэгтэ ороно.

Нүхэр **Жданов А. А.** болбол РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ нүхэр **Н. М. Швернигтэ** үгэ үгэнэ.

Нүхэр **Шверник** болбол нүхэр **Хохлов И. С.** гэгшэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ хүтэлбэрилхы сэрэгэй хүдэлмэридэ шэлжэн оробо гэжэ мэдээсэнэ. Тэрээн дээрэһээ РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум Указ гаргажа, нүхэр **Хохлов И. С.** гэгшые РСФСР-эй Совнаркомой түрүүлэгшын уялгаһаа сүлөөлһэн байгаа. Тиихэдэнь РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум РСФСР-эй Совнаркомой түрүүлэгшэ болгон **Косыгин Алексей Николаевичые** томилһон байна.

Нүхэр Косыгиниие РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадууд болон манай республикын ажалшад һайса мэдэнэ гэжэ нүхэр Шверник хэлэнэ. Президиум болбол нүхэр Косыгиниие Арадай Комиссарнарай Соведэй түрүүлэгшын тушаалда хүсэд таараха байна гэжэ тоолоно.

Нүхэр Швернигэй дурадхалаар Верховно Совет болбол нүхэр Хохлов И. С. гэгшын сэрэгэй хүдэлмэридэ ороходоһон дээрэһээ, тэрэниие РСФСР-эй Арадай Комиссарнарай Соведэй түрүүлэгшын тушаалһаа сүлөөлхэ тухай тогтоол баталан абана.

Тэрэнэй һүүлээр РСФСР-эй Верховно Совет болбол нүхэр **Косыгин Алексей Николаевич** гэгшые РСФСР-эй Арадай Комиссарнарай Соведэй түрүүлэгшэ болгон баталха тухай тогтоол нэгэн дуугаар гаргана.

Түрүүлэгшэ болбол РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гаргаһан указуудые баталха тухай элидхэл хэхын түлөөдэ РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь депутат **Бахмуров П. В.** гэгшэдэ үгэ үгэнэ.

РСФСР-эй Верховно Совет болбол РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые нэгэн дуугаар батална гэбэл:

«Нүхэр **Лаврентьев Анатолий Иесифовичые** РСФСР-эй Гадаада Хэрэгүүдэй Арадай Комиссар болгон томилхо тухай»;

«РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1944 оной июлиин 8, 1944 оной ноябриин 10 болон 1945 оной мартын 14-эй үдэрнүүдтэ гаргаһан указуудтай зохилдуулан «Гэрлэлгэ, бүлэ ба тэдхэбэри тухай хуулиин кодекс болон РСФСР-эй гражданска процессуальна кодексын хубилалтанууд тухай»;

«РСФСР-тэ гэрлэлгэ, бүлэ болон хуулинуудай кодексын 60 ба 63-дахи статьянуудые хубилгаха тухай»;

«РСФСР-эй гражданска процессуальна кодексын 11, 35, 43-дахи статьянуудые һэлгэхэ ба 200-дахи статьяе һалгааха тухай».

Верховно Совет болбол «РСФСР-эй гэр байра болон гражданска барилгын республиканска Арадай Комиссариадые бии болгохо тухай закон» баталжа абаа.

Түрүүлэгшээр һууһан—РСФСР-эй Верховно Соведэй түрүүлэгшэ депутат **Жданов А. А.** болбол VI сессиин зүблэхэ зүйлнүүд дүүрэбэ гэжэ мэдээсээд, энэ сесси хаагдаба гэжэ соносхоно.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Олон хүүгэдтэй эхэнүүдые „Эхын алдар“ гэжэ орденууд ба „Эхын медаль“ гэжэ медальнуудаар шагнаха тухай

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь «Б. М. Үнэнэй» июниин 9-нэй номерто).

Долоон хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые

«ЭХЫН АЛДАР» ГЭЖЭ 3-ДАХИ ЗЭРГЫН ОРДЕНООР

5. НИКАНОВА Анастасия Николаевнае—Кабанскын аймагай Закалтус тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.
6. ОДНОСТОРОНЦЕВА Таисья Антиповнае—Түнхэнэй аймагай Кагановичын нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
7. ПОПОВА Анастасия Фоминичнае—Прибайкальска аймагай ст. Татаурово станциин гэрэй эзэн эхэнэр.
8. СЕЛИВАНОВА Наталья Селифонтовнае—Кабанскын аймагай «XVII партсъезд» колхозой колхозница.
9. ТЕЛЕШЕВА Александра Иосифовнае—Кабанскын аймагай Тимлюй станциин гэрэй эзэн эхэнэр.
10. ФИЛОНОВА Александра Полуэктовнае—Кабанскын аймагай Тимлюй станциин гэрэй эзэн эхэнэр.

Зургаан хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые

«ЭХЫН МЕДАЛЬ» ГЭЖЭ 1-ДЭХИ ЗЭРГЫН МЕДАЛЯАР

1. АНАНИНА Дарья Севостьяновнае—Кабанскын аймагай Нюки тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.
2. БУРКОВА Анна Федотовнае—Кабанскын аймагай Чкаловай нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
3. БАБИНЦЕВА Прасковья Трофимовнае—Кабанскын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
4. КАПУСТИНА Мария Филипповнае—Байкало-Кударын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
5. ПАНТЕЛЕЕВА Антонина Семеновнае—Түнхэнэй аймагай Кагановичын нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
6. ТЕМНИКОВА Варвара Дмитриевнае—Байкало-Кударын аймагай «III-я Пятилетка» промартелиин хүдэлмэришэн.
7. ХАБУСОВА Евдокия Михайловнае—Байкало-Кударын аймагай «Коминтерн» колхозой колхозница.
8. ХАСНУДИНОВА Матрибика—Кабанскын аймагай «XVII Октябрь» колхозой колхозница.
9. ЧЕРНИГОВСКАЯ Пелагея Игнатьевнае—Байкало-Кударын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

2. БЕРЕЗОВСКАЯ Прасковья Дмитриевнае—Байкало-Кударын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
3. ГАЛСАНОВА Сурен Еграфеевнае—Ахын аймагай «Улаан Шарза» колхозой колхозница.
4. ДОКИЧЕВА Анисья Ивановнае—Байкало-Кударын аймагай «III-я Пятилетка» промартелиин хүдэлмэришэн.
5. ЗАЛУЦКАЯ Марина Андреевнае—Кабанскын аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
6. КАЗАКОВА Евдокия Николаевнае—Байкало-Кударын аймагай «III-я Пятилетка» промартелиин хүдэлмэришэн.
7. КАПУСТИНА Фёкла Васильевнае—Байкало-Кударын аймагай «III-я Пятилетка» промартелиин хүдэлмэришэн.
8. КАЗАКОВА Елена Петровнае—Байкало-Кударын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
9. КАРНЫШЕВА Анна Семеновнае—Байкало-Кударын аймагай «III-я Пятилетка» промартелиин хүдэлмэришэн.
10. КАЛАШНИКОВА Анна Григорьевнае—Байкало-Кударын аймагай «Красный Пахарь» колхозой колхозница.
11. КАЗАКОВА Евдокия Павловнае—Байкало-Кударын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
12. КОПАКОВА Евдокия Андреевнае—Кабанскын аймагай «Путь Ленина» колхозой колхозница.
13. КОРЫТОВА Прасковья Анисимовнае—Кабанскын аймагай «XVII Октябрь» колхозой колхозница.
14. КОРКИНА Екатерина Семеновнае—Байкало-Кударын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
15. ЛАДЕНКОВА Александра Ивановнае—Кабанскын аймагай XVII партсъезд» колхозой колхозница.
16. МЕРТВЕЦОВА Надежда Ивановнае—Байкало-Кударын аймагай Оймурска хүсэдбэшэ дунда һургуулиин һургагша.
17. ОСКОРБИНА Пелагея Петровнае—Байкало-Кударын аймагай Жилинскэ хүсэдбэшэ дунда һургуулиин хүдэлмэришэн.
18. СТАРЦЕВА Наталья Ивановнае—Прибайкальска аймагай Ильинка тосхонэй гэрэй эзэн эхэнэр.
19. ТРЕТЬЯКОВА Федора Андреевнае—Кабанскын аймагай «XVII Октябрь» колхозой колхозница.
20. ХАНДАКОВА Янжит Хандаевнае—Ахын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
21. ЧЕМЕЗОВА Анисья Гавриловнае—Түнхэнэй аймагай Кагановичын нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

Табан хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые

«ЭХЫН МЕДАЛЬ» ГЭЖЭ 2-ДОХИ ЗЭРГЫН МЕДАЛЯАР

1. БАРХАТОВА Елизавета Яковлевнае—Байкало-Кударын аймагай Оймур тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Г. ЦЫДЕНОВА.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретариин уялгые дүүргэгшэ В. МОНКЕТОВ.

Улан-Удэ, Соведүүдэй байшан.
1945 оной майн 17.

В. М. Молотов Италиин Элшэн сайд господин П. Кварони гэгшэтэй уулзаба

Июниин 8-да СССР-эй Гадаада Хэрэгүүдэй Арадай Комиссар В. М. Молотов болбол Италиин Онсо томилгото ба Бүрин эрхэтэ Элшэн Сайд господин П. Кварониие өөрынгөө этигэмжэлгын грамотые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэдэ мэнэ һаяар барюулхаа байһанайнь дашарамда, тэрээнтэй уулзаһан байна.

Армиин генерал И. Е. Петровто Ленинэй орден ба „Алтан одон“ медаль барюулагдаа

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **Н. М. Шверник** болбол немецкэ булимтарагшадта эсэргүү тэмсэлэй фронт дээрэ Командованиингаа дайшалхы даалгабаринуудые жэшээтэ һайнаар дүүргэхэ зуураа, амжалта туйлаһанайнгаа түлөө шагнагдаһан армиин генерал **Иван Ефимович Петровто** Ленинэй орден ба «**Алтан Одон**» медалиие Советскэ Союзай Геройн нэрэзэргэ олгохо тухай грамотатай хамта барюулһан байна.

ХҮДЭЛМЭРИШЭ БА ХҮДӨӨГЭЙ ЗАЛУУШУУЛЫЕ ҺУРГАХА ТУХАЙ

Хүдэлмэришэ ба хүдөөгэй залуушуулай һургуулинуудай һуралсалай шэнэ жэлэй бэлэдхэл эхилбэ. РСФСР-эй Наркомпросой шиидхэбэриин ёһоор, эхин һургуули дүүргээгүй 14-һөө дээшэ наһатай багашуул ба залуушуул хаана олон байнаб, тэндэ нэн түрүүн хүдөөгэй залуушуулай эхин һургуулинууд нээгдэхэ байна.

Хүдэлмэришэ залуушуул августын 1-һээ 20 хүртэр, хүдөөгэй залуушуул—октябриин 1-һээ 20 хүртэр һураха дура хүсэл тухайгаа түйлтануудые үгэхэ болоно. Августын 20 ба октябриин 20-һоо шалгалтанууд эхилхэ зэргэтэй. Сентябриин 1-һээ хүдэлмэришэ залуушуулай, ноябриин 1-һээ хүдөөгэй залуушуулай заняти эхилхэ.

Һургуулинуудай дэргэдэ номой фонд бии болгогдожо, предприятинууд болон колхозууд һуралсалай түхеэрэлгэнүүдые бэлэдхэжэ эхилээ. Ород ба хариин хэлэнүүдые, тоо бодолго ба түүхэ зааха багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ курсанууд эмхидхэгдэжэ байна.

(ТАСС).

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Республикын ажаүйлэдбэриин предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэдые БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэтэ грамотаар шагнаха тухай

Хэмжүүр ба шэгнүүрэй Гүрэнэй албанай 100 жэлэй ойтэй дашарамдуулан Бурят-Монгол АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэтэ грамотаар шагнаха гэбэл:

1. **Березнов** Петр Васильевичые—БМАССР-эй СНК-гэй дэргэдэхи хэмжээнэй ба хэмжэхэ приборнуудые эрхилхэ хэрэгүүдэй Комитедэй хүдэлмэрилэгшэ — электролабораториие даагша.
2. **Шибанов** Василий Яковлевичые—НВЗ-гэй центральна заводской лабораториин начальник.
3. **Назаренко** Мария Ивановнае—госзаводой контрольно мастер.
4. **Кульпичев** Аркадий Григорьевичые—ПВЗ-гэй центральна заводской лабораториин мастер—минометрист.
5. **Беляков** Александр Васильевичые—госзаводой химическэ лабораториие даагша.
6. **Заболотный** Иван Никифоровичые—НВЗ-гэй хэмжэхэ центральна лабораториин начальник.
7. **Петкун** Владимир Игнатьевичые—НВЗ-гэй инструментальна цехын слесарь—лекальщик.
8. **Балаханова** Надежда Ивановнае—госзаводой лаборант-химик.
9. **Доржиев** Тудуп Будаевичые—ПВЗ-гэй ТЭЦ-ын электротепловой лабораториин слесарь.
10. **Овчинникова** Мария Потаповнае—ПВЗ-гэй хэмжэхэ центральна лабораториин инспектор.
11. **Галаваня** Андрей Ивановичые—ПВЗ-гэй ТЭЦ-ын электролабораториие даагша.
12. **Ильин** Афанасий Кузьмичые—ПВЗ-гэй инструментальна цехын котрольно мастер.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Г. ЦЫДЕНОВА.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретариин уялгые дүүргэгшэ В. МОНКЕТОВ.

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан.
1945 оной июниин 8.

Адуун һүрэгөө үдэр һүнигүй бэлшээнэ

Гэгээтын сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхозой адуун һүрэг (КТФ-е даагша нүхэр Бутаков) үнгэрөөшэ үбэл тэбир тарганаар ондо ороһон байгаа. Үбэлэй адуулга зүбөөр эмхидхэжэ, фермын адуушад 108 центнер үбһэ арбилаад, тарян ажалайнгаа бригадада үгэһэн байха юм.

Түрүү адуушад Будама Баянова, Пагма Гармаева, Дымбэ Норбоева гэгшэд бүхэли жэл соо адуу моридоо адуулжа, шадал шэнээень буурууланггүй гараһанайнгаа ашаар ажалай нэмэлтэ түлөөри болгон нэгэ-нэгэ унага абаһан байна.

Хабар болоһонһоо хойшо тус колхозой адуун һүрэг түхэреэн сүүдхэ соо бэлшээрдэ ябана. Дээрэ нэрлэгдэһэн адуушад адуун һүрэгтөө эгээл һайн бэлшээри бэдэржэ, үдэртөө адуулаад, һүниндөө манана.

Тус колхозой адуушад энэ жэлдэ зунай адуулга бүри һайнаар үнгэргэжэ, адуу мори үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэб үлүүлэн дүүргэхын түлөө тэмсэжэ байна.

А. БУДАЖАПОВ, (Зэдын аймагтахи манай информатор).

Партийн ажабайдал

Партийна суглаае һайса бэлдэжэ хэдэг болохо

Партийно-эмхидхэлэй ба политическэ хүдэлмэриин хэмжээе улам дээшэнь үргэжэ, партийна хүдэлмэриин шанарые һайжаруулха, энээнэй үндэһөөр колхоз болон МТС-үүдэй, совхоз болон ажаүйлэдбэриин предприятинуудай дэргэдэхи партийна эхин организацинуудта ажахын ба политическэ удхашанартай кампанинуудые дүүргэлтэ болгоходонь туһаламжа үзүүлхэ гэжэ ВКП(б)-гэй обкомой XIX пленум өөрынгөө шиидхэбэри соо партиин айком болон райкомуудые уялгалһан бэлэй.

Партийна эхин организацинуудые эмхидхэлэй талаар бүхэжүүлхэ, коммунистнуудтай, түрүүн түрүүндэ залуу коммунистнуудтай политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэрие үдэр бүри хэжэ байха тушаа пленумэй тогтоол соо бэшэгдэһэн байгаа.

Эдэ харюусалгатай ба хүндэтэй зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ партийна суглаан ехэхэн үүргэ эзэлхэ байһаниинь хэндэшье элитэ. Һайн бэлэдхэлтэйгээр үнгэргэгдэһэн партийна суглаан—партиин членүүд ба кандидадуудые большевистскээр хүмүүжүүлхэ һургуули мүн.

Теэд, энэ партийно-эмхидхэлэй гол шухала хүдэлмэридэ партийна зарим эхин организацинуудай болон партиин айкомуудай хүтэлбэрилэгшэд онсо анхаралаа үшөө багаар табидаг байна. Зарим партийна эхин организацинуудай секретарьнууд болбол партийна суглаанда бэлэдхэхэ хүдэлмэрие гансахан лэ зүблэхэ зүйлнүүдээ олон баталха, элидхэлшые һаналшалан томилхо гэхэ мэтэ ябадалаар хизаарладаг зантай. Тэдэнэр хадаа ээлжээтэ суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ асуудалай үзэ зорилготой, тус асуудалые партийна эхин организацингаа хэрзэргээр бэелүүлжэ байһан тушаа өөһэдынгөө бүхы коммунистнуудтай, илангаяа залуу коммунистнуудтай хөөрэлдөө үнгэргэдэггүй. Суглаан дээрэ баталагдан абтаха шиидхэбэриин проекттэй танилсуулдаггүй, элидхэлшын тезисые шалгажа үзэдэггүй байха юм.

Зарим партийна эхин организацинуудай суглаанууд дээрэ элидхэлшээр гансахан лэ парторганизациин секретарь гү, али колхозой правлениин түрүүлэгшэ элидхэдэг байна. Үгэ хэлэлгэндэ залуу коммунистнууд эдибхитэйгээр хабаадалсадаггүй, хүтэлбэрилэгшэдэйнгөө дутуу дунда зүйлнүүдые элирүүлхын түлөө шүүмжэлгэ хэдэггүй заншалтай байна. Гэхэ зуура, партиин обкомой пленум болбол партийна организацинуудаар шүүмжэлгэ хангалтагүй эрхилэгдэнэ гэжэ тэмдэглээд, энэ талаар дэлгэрэнгы заабари үгэһэн байгаа. Партийна суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудал тушаа шиидхэбэри баталан абтахадаа тэндэ байлсаһан коммунистнуудай дурадхалнуудые хараадаа абадаггүй, баталагдаһан шиидхэбэриингээ хэрзэргээр бэелүүлэгдэжэ байһаниие шалгадаггүй парторганизацинуудай хүтэлбэрилэгшэд үсөөн бэшэ бии.

Зэдын аймагай Дзержинскиин нэрэмжэтэ партийна эхин организациин секретарь нүхэр Григорьев парторганизацингаа, мүн партийна дээдэ органуудай шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтые шалгадаггүй байна. Жэшээнь, энэ оной февралиин 15-да тус парторганизациин суглаан болбол ВКП(б)-гэй членэй кандидат нүхэр Трунёвто февралиин 20 хүртэр үнэшэн хүүгэдэй ясли эмхидхэхэ гэжэ даалгаһан байгаа. Теэд, энэ тогтоолынь мүнөөшье хүртэр бэелүүлэгдээгүй. Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуу ехэ дайнда амияа хайрлангүй хабаадалсаһан бөөнүүдэй үрэ хүүгэд тухай хэрэгсэхэ хүн эндэ үгы зандаа. Гэрэшэлээ тус аймагай Сталинай, Калтовскиин, Чапаевай нэрэмжэтэ колхозуудай партийна эхин организацинууд өөһэдынгөө шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтые оройдоошье шалгадаггүй заншалтай байна.

Тус партийна эхин организацинуудаар партийна суглаанууд идейно-политическэ дээдэ хэмжээндэ үнгэрэ дэдэггүй, тодо һонор бэшэ шиидхэбэринүүдые баталан абабашье һаа, тэрэнэйнгээ дүүргэлтые шалгадаггүй байна. Иигэжэ өөһэдынгөө хүдэлмэрие обор нобшоор, ямаршье түсэбгүйгөөр ябуулдаг партийна эхин организацинууд манай республикын бусад аймаг районуудааршье бии.

Кабанскын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин организациин суглаануудай протоколые хараад үзэхэдэ, тогтоолой шиидхэбэриин дүүргэлтые нэгэтшье удаа шалгаагүй байба. Харин суглаан бүхэн дээрэ нэгэл удхатай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэһэн байна. Жэшээлхэдэ, байгша оной январь соо колхознойгоо хабарай тарилгада бэлэдхэжэ байһан тухай асуудал зүбшэн хэлсээд, иимэ шиидхэбэри гаргаһан байна гэбэл: «тарилгада хэрэглэгдэхэ үрһөөр колхознай 50 процент хангагдаба. Тиимэһээ ойрын үдэртэ үрһэ хүрэнгөөр хангахыень колхозой правлениин түрүүлэгшые уялгалха ба энэ шиидхэбэриин дүүргэлтые ерэхэ суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэхэ» гэһэн тогтоол абабашье һаа, удаадахи суглаан дээрээ баһал энэ асуудалаа дабтаһан байна. Тиигээд баһа иимэ тогтоол гаргаба: «Байкал» колхозһоо үрһэ хүрэнгэ абахын түлөө хэлсээ баталхые колхозойнгоо түрүүлэгшые томилхо». Теэд, энэ «шиидхэбэринь» мүнөөшье хүртэр бэелүүлэгдээгүй.

Иимэ баримтанууд бусадшье аймагуудай партийна эхин организацинуудаар бии байха юм. Тиимэһээ ВКП(б)-гэй айкомууд, гэрэнэй эмхидхэлэй таһагай хүдэлмэрилэгшэд партийна эхин организацинуудай суглаануудые һайн бэлэдхэлтэйгээр үнгэргэжэ, «ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой обкомой хүдэлмэри тухай» Партиин Центральна Комитедэй гаргаһан тогтоолые бэелүүлхэ уялгатайбди.

В. БОГАЦКИЙ,
ВКП(б)-гэй обкомой эмхидхэлэй-инструкторска таһагые даагшын орлогшо.

Таршаа хорхойтой иигэжэ тэмсэгты

★

И. КОТОВ, БМАССР-эй Наркомземэй агроном.

★ ★

Таршаа гээшэ республикын газартаряалан, илангаяа сабшалан болон бэлшээриин газарай гол хоротон болохо юм. Сагай уларилай эрхэ байдал дээрэһээ таршаа болбол үе-үе болоод тон олоороо дэлгэржэ, ехэ гэм ушаруулдаг. Хуурай ба дулаан хабарай сагта таршаа плангаяа олоор үдэдэг байна. Тиимэ сагта бэлшээриин газарай ургамалай зүйл наранда дурэжэ гандадаг, тиихэдэнь таршаа хорхойнууд таряанай газар худар ородог байха юм. Таршаа болбол үбһэ ногоое шэнгэрүүлжэ, сабшалангай ургаса гэмтээдэг, тэрэшэлэн талха таряандашье хоро хүргэдэг байна.

Таршаа хорхойнууд олон янзын байдаг. Тэдэнэр майн тэн багта ехээр үдэдэг юм. Тиихэдээ добо дошо газараар ехэ олоороо дэлгэрэн таража, үргэн талмай эзэлэн, таюунь һаранuудта гэмтээдэг юм. Тарилгын газарые майн һүүл ба июнь һаранuудта гэмтээдэг юм. Таршаа болбол бэежээгүй залуу таряае түрүүшын ээлжээндэ гэмтээдэг. Шенииссэ, хара таряан, ячмень таршаагаар ехээр гэмтээгдэдэг юм. Шара будаагай гэмтэхэнь хомор ба бага байдаг. Гречихые таршаа гэмтээдэггүй. Ган ба халуун үдэрнүүдэй болоходо таршаа болбол илангаяа ехэ гэм хэдэг.

Таршаатай тэмсэхэ ябадал тэрээнэй гаража эхилһэн сагһаань хойшо хэгдэхэ зэргэтэй. Тэрэ үедөө таршаа хорхойнууд баг суг байдаг юм. Тиихэдэ хорошье багаар гаргашалагдадаг байна. **Хоро хаяжа эдюулхэ ябадал—таршаатай тэмсэхэ эрхим арга мүн.** Энэ арга болбол манай эндэхи эрхэ байдалда илангаяа һайн гээшэ. Энээниие бэлэдхэхэдээ нэгэ гектарта 150—200 грамм оруулха бодомжотойгоор мышьяктай кислэ натр абажа, арба литр уһанда хүлёод, тэрээгээрээ 10 килограмм аргал шэбхэ норгохо хэрэгтэй. Тиихэдэ нэгэ гектар газарта 10 килограмм хуурай аргал шэбхэ гаргашалагдаха болоно. Мышьяктай кислэ натрын оронд нэгэ гектарта 600 грамм оруулха бодолтойгоор кремнефторист натр гү, али 300—400 грамм мышьяктай кислэ кальци абахада болохо юм.

Таршаа хорхой алаха хоро бэлэдхэхэ аргал шэбхэ болбол бурьтаагүй сэбэр ба хуурай шорой болон һолоомотой холисолдоогүй байха ёһотой. Аргал шэбхэ болбол махорка шэнги болтороо молотилкаар сохигдоһон, гү али гараар бутаргагдаһан байха зэргэтэй. Энэ хоро модон хайрсаг гү, али нүхэн соо бэлэдхэгдэнэ. Хэрбээ нүхэн соо бэлэдхэхэ болоо һаа, тэрэ нүхэнэйнгөө хэмжээ 20—30 сантиметр гүнзэгыгөөр, 70—80 сантиметр үргэнөөр үтыень өөһэдөө таарууулаад хэхэ ёһотой. Хоро бэлэдхэхэ материалнуудаа хайрсаг гү, али нүхэн соо хээд, заабариин ёһоор абаһан зохихо хэмжээтэ хоротой раствороо хэмтэй удхуураар адхажа байгаад хүрзэ гү, али тармуураар һайтар хутхаха хэрэгтэй. Бэлэн болоһон доронь тэрэнээ хоорбо соо гү, али мэшээг соо хээд, хаягдаха газартаа абаашаха болоно.

Тииһэн хойноо ведро, мэшээг гэхэ мэтын амһартануудсоо хээд, таршаатай дэлгэрһэн газар дээгүүр тараажа хаяха ёһотой. Үргэлжэ газарта сасаха болоо һаа, хоро хаяха хүнүүд бэе бэеһээ 6—8 метр зайтай ябаха болоно. Хорые тарянай үрһэ гараараа хаядаг шэнгеэр сасаха хэрэгтэй. Таршаагай ехэ олоор дэлгэрээд байгаа һаань, нэгэ гектарта хаяха хороной нормо 15—30 килограмм хүртэрээ нэмэгдэжэ болохо байна. Хуурай хоро хаямсаар таршаа ехээр эдижэ олоороо үхэдэг байна. Шүүдэртэй байха үедэ гү, али бороогой ороһон хойно хоро хаяжа болохогүй. Хэрбээ хоро хаяһанай һүүлээр хоёр час болоод байхада бороогой орожорхёо һаань, һүүлээрнь дахяад хаяха хэрэгтэй. Хоро хаяһанай һүүлээр 6—10 час болоод байхада таршаа үхэжэ эхилдэг юм.

Таршаатай тэмсэл хэхэдээ хүн зондо, амитанда гэм хэхэгүйгөөр болгоомжолон харилха хэрэгтэй. Хоро бэлэдхэхэ газар тойруулжа хашаалха ба тэрээниие бэлэдхэхэ хүдэлмэри нэгэ хүндэ даалгахада һайн байдаг. Хоро хэһэн хайрсаг болон амһарта юумэеэ мылатай халуун уһаар угааха хэрэгтэй. Хоро хаяһан газар дээрэ 25—30 үдэрэй турша сон мал адуулхань хорюултай.

Ойро тойроной арад зондо таршаатай тэмсэл хэгдэбэ гэжэ уридшалан мэдүүлжэ зарлаха хэрэгтэй. Нютагай советүүдэй зүгһөө олониитын аюулгүй байдалые хангаха хэмжээнүүд абтаха байна.

1944 ондо зарим аймагууд (Бичурын, Тарбагатайн) хаһа сагсаань таршаа хорхойтой тэмсээгүй дээрэһээ таряа талхаяа ехээр гэмтээгээ һэн.

Мүнөө таршаа хорхой олошоржо эхилээ. Тиимэдэ үнгэрэгшэ жэлэй алдууе дабтахагүйн зорилгоор, таршаатай тэмсэхэ ябадалые энэ дары эмхидхэжэ, июнниин 15 хүртэр дүүргэхэ хэрэгтэй.

Тарбагатайн колхозууд хүдөөажалай культурануудай ургасын хоротонтой тэмсэл хэжэ эхилэнхэй. Дээрэхи зураг дээрэ Филипп Иванов, Кирилл Сластин, Иван ба Владимир Гусляковы гэгшэд урхын арһа тушаажа байна.

«Победитель» ба «Серп Молот» колхозууд энэ жэлдэ мянга гаран урхэ алаһан байха юм.

А. Поповой фото.

Колхоз соогоо түрүүлбэ

ЗЭДЭ. (**Манай корреспондентһээ**). Дэрэстэйн сомоной «Социализм» колхозой хабарай полевой хүдэлмэридэ тарианажалай 3 бригадын 6 звено хүдэлмэрилнэ. Эдэ звенонууд булта өөһэд дундаа мүрысэнхэй юм. Тарилгын эхилһэнһээ хойшо Цыремжит Цыбикдоржиева гэгшын хүтэлбэрилдэг комсомольско-залуушуулай звено колхоз соогоо түрүүлэнхэй. Тус звеногой 6 плугшад ороһото тарилгын үедэ 32 гектар хахалха даалгабаритай байһан аад, 43 га хахалжа түсэбөө үлүүлэн дүүргэа. Хэһэн хүдэлмэриинь шанар колхозой бригадир ба шанар сахиха инспектор эрхим сэгнэлтэтэйгээр тушаажа абаба.

Газархахалагшад залуушууд Цыбикова, Цыбикдоржиева ба бусад тарилгын эхилхэһээ хойшо һүүл хүртэр үйлэдбэриин үндэр бүтээсэ түйлаһаар.

Хабарай тарилгын үедэхи социалистическэ мүрысөөндэ түрүүлһэн дээрэхи звенодо колхозой правлени ба партийна организациин дамжуулгын Улаан туг барюулагданхай.

Д. ЖИГМЫТОВ.

Хүүгэдэй дуун

Алхалха манай харгы зам
Үнгын сэсэгээр һалбарнал.
Агуу манай арад зон
Үргэн илалтаар зэдэлнэл.
Ужам тэнгэриин сэлмэгтэл
Манай байдал арюухан лэ.
Уһанай тунгалаг гэрэлдэл
Манай шарай сэбэрхэн лэ.

Ургажа ябаа манай наһанда
Хаанаш, хэзээшье жаргал лэ.
Үдэжэ ябаһан багашуул
Оюун бэлигээр элбэг лэ.

Ужам арюун дайдаараа
Ургаха, һураха манайхин.
Урасхал сарюун уһаараа
Уридан тамарха манайхин.
Байгал далайн долгиндол
Манай хүсэн тэнюун лэ.
Байгаа дэлхэйн хизаартал
Манай сэльхэл ужам лэ.

Ургажа ябаа манай наһанда
Хаанаш, хэзээш жаргал лэ.
Үдэжэ ябаһан багашуул
Оюун бэлигээр элбэг лэ.

Цыдып **ЦЫРЕМПИЛОВ.**

ХИЛЫН СААНА

Сан-Францискода боложо байгаа Нэгэдэмэл Наһануудай конференци дээрэ

Ветын эрхэ тухай асуудалда хэлсээн баталагдаһан тухай Стеттиниусай мэдүүлгэ

САН-ФРАНЦИСКО, июниин 9. (ТАСС-эй спецкорр). Июниин 7-ой хахад үдэрэй хойто тээ болоһон табан державануудай түлөөлэгшэдэй зүблөөнэй һүүлээр США-гэй гүрэнэй секретарь Стеттиниус болбол пресс-конференци дээрэ иимэ мэдүүлгэ соносхобо:

«Эмхидхэгшэ-дүрбэн державануудай болоод Франциин хоорондо зүбшэжэ үзэһэнэй һүүлээр аюулгүйе сахиха Советдэ голосовалха пунктнууд тушаа хэлсээн баталагдаба. Советэй саг үргэлжын членүүд бүгэдөөрөө али бүхы ажал хэрэгүүдтэ нэгэн һаналтай байха журамые сахиха тушаа зүбшэгдэбэ. Эдэ бүгэдые бидэнэр бүхы дэлхэйн организациин амжалта түйлахын тулада шухала хэрэгтэй юм гэжэ тоолэнобди.

Энэ асуудал тушаа дискусси амжалтатай һайнаар дүүрэһэн ябадал хадаа дайн сэрэгтэ гар гарһаан барилсан ябажа дайлалдаһан союзна наһануудай мүнөө бэе бэедээ эбтэй байжа хамта ажаллаха тиимэ ашагтай туһатай ба бата бэхи эб найрамдал байгуулхые хүсэжэ байһан дура зориг ба шадабаринень дахяад харуулна гээшэ.

Асуудалнуудта харюусаха зуура Стеттиниус болбол тус конференциин хүдэлмэреэ хэзээшье дүүргэхэ байһаниие уридшалан хэлэжэ шадахагүй байнаб, зүгөөр аюулгүйе сахиха Советдэ голосовалха журам тушаа үгэсэ нэгэдэһэн ябадал хадаа комитедүүд болон комиссинуудай хүдэлмэрие түргэдхэхэ бэзэ гэжэ тухайлнаб гэбэ.

САН-ФРАНЦИСКОДА СОВЕТСКЭ ФОТОГРАФИНУУД БОЛОН ПЛАКАДУУДАЙ ВЫСТАВКА НЭЭГДЭБЭ

САН-ФРАНЦИСКО, июниин 8. (ТАСС-эй спецкорр). США-гэй элдэб олон элитэ тушаалтан болохо 500 хүн советскэ фотографинууд болон плакадуудай выставка нээгдэхэ дээрэ байлсаба, тэдэ зурагууд хадаа советскэ газарые эзэмдэлэд байха үе соогоо нацистнуудай хэһэн һүйдхэл һандаралгануудые харуулна. Тус выставкые Сан-Францискын худалдаа-наймаанай палата американо-ород институттай хамта эмхидхэһэн байгаа.

Выставка нээгдэхын дашарамда болоһон уулзалган дээрэ Нэгэдэмэл наһануудай конференци дээрэ байлсаһан Советскэ Союзай, Советскэ Украинын ба Советскэ Белоруссиин делегацинууд хабаадалсаба. Мүн тэндэ хэдэн олон айлшад байлсаба. Эндэ үгэ хэлэгшэдые нэрлэбэл «Бэнк оф Америка» гэдэгэй вице-президентын туһалагша, Майнхэн, украинска делегациин түлөөлэгшэ Сенин, худалдаа-наймаанай палатын түлөөлэгшэ капитан Уэрб, американо-ород институдай президент Робертс гэгшэд ба бусад болоно. Үгэ хэлэһэн ораторнууд хадаа США болон Советскэ союзай хоорондохи худалдаа-наймаанай ба бусад харилсаануудые урмашуулан ябуулха шухала гэжэ илангаяа ехээр тэмдэглэһэн байгаа.

НОМГОН ДАЛАЙ ДЭЭРЭХИ ДАЙН

ЛОНДОН, июниин 8. (ТАСС). Рейтер агентствын дамжуулхань хадаа Номгон далайн баруун-урда зүгтэ байһан союзнигуудай нэгэдэмэл командованиин штабай мэдээсэһэнэй ёһоор, Лусон (Филиппины) арал дээрэ американска сэрэгүүд Бомбанг гэжэ городые эзэлээд, 3 миля хүртэр урагшаа дабшаба гэнэ. Тэрэ аралай центральна хубида американска сэрэгүүд Манилһаа зүүгээр японтоной байһан газарые эзэлбэ.

Американска авиаци болбол Формоза болон Борнео гэжэ аралнуудта мүн тэрэшэлэн француузска Индо-Хитадта эрье дээрэ добтолгонуудые хэһэн байгаа.

Хонидые олоор эхирлүүлхэ, хэнзэлүүлхэ арга бии

★

В. Я. СУЕТИН—Зооветинститудай адуу-малай анатомиин кафедрые даагша.

★ ★

Хонидой тоо толгойе олошоруулан үсхэхэ гэбэл хонидой һубайрха ба түлыень бүрин һайнаар тэжээжэ абахын хажуугаар, хонидые олон дахин хурьгалуулха гээшэ бага бэшэ удхашанартай.

Энэ хэмжээ-ябуулга хадаа хоёр ондоо замаар бэелүүлэгдэхэ байна. Түрүүшынь зам хадаа: манай эндэ заншал болоһон янзаар хонидые жэлдээ нэгэ дахин бэшэ, харин хоёр дахин гү, али тиигэжэ шадаагүйшье һаа хоёр жэл соо гурба дахин хурьгалуулдаг болгохо гэжэ оролдохо болоно. Энээниие хонидоо олон дахин түрүүлхэ арга гээшэ гэжэ нэрлэжэ болонхой. Иимэ аргые манай эндэхи эрхим хонишод яһала олоороо хэрэглэдэг.

Хоёрдохи замынь юу байнаб гэхэдэ: хонидые юрынхиһөө олон түл үгэдэг болгохо гэжэ оролдохо болоно. Энээниие олон түл абадаг арга гэжэ нэрлэхэ байна. Зүгөөр эдэ хоёр замууд бэе бэедээ һаалта хэхэ бэшэ, харин нэгэн доро бэелүүлэгдэжэ шадагдаха.

Хонидһоо олон түл абаха ябадал хадаа түбхын түрүүндэ тэдэнэй үржэл һайнтай байжа, хээлитэй болохо ябадалһаа дулдыдаха юм. Тиихэдээ үржэл һайнтай байлгань газаада байдалай хэдэн олон условинуудһаа дулдыдаха байна. Мүн тэрэнь хонидой үүлтэр болон түл залгамжалга дээрэһээ дамжажа гараха юм.

Хонин һүрэгэй дунда олон түлтэй ба түл үсөөнтэй үүлтэр гэжэ байдаг юм. Жэшээнь романовска үүлтэрэй хонид нэгэ жэлэй түл абалга соогуур 100 эхэ хонидһоо дунда жэшээгээр 210—230 хурьгадые үгэдэг байхадань, манай бурят-монгол үүлтэрэй хонид зуунһаа заа үлүүхэн түл үгэдэг жэшээтэй. Эхирэй гү, али гурбан хурьгадай үреэһэн байһан хонинной түлынь хэзээшье олон байдаг.

Үсөөн түл үгэдэг үүлтэрэй хонидые олон түл гаргадаг хонидтой метизацилхада тэдэ хонидшье олон түл гаргадаг байха юм. Жэшээнь, Бурят-Монголой малажалай туршалгын станциин (Юрөө) шэнжэлжэ үзэһэн дээрэһээ харахада, бурят-монгол үүлтэрэй хонидой хэнзэлхэ ба эхирлэхэ ябадал бүхы хурьгалһан хонидһоо 0,5—1,82 процент болодог байна, тиихэдэнь бурят-монгол нютагай условидо байһан меринос хонид 6,67—16 процент хүртэр эхир хурьга гаргадаг байба. Баһа, мүн лэ тэрэ меринос хонидые эндэхи нютагай хонидтой метизацилаад байхада 1,8—10 процент хүртэр эхирлэнэ. Тиимэ болохолоороо эндэхи үүлтэрэй хонидые мериносуудтай метизацилха гээшэ хонидой түл үгэлгые олошоруулна.

Хонидой олон түл гаргахадань туһа нэмэри болохо зүйлнүүдэй нэгэниинь гэхэдэ: хамагай түрүүн тэдэниие эдеэлүүлхэ ябадал болоно. Илангаяа ороондо ороходоонь урда тээ һайнаар эдеэлүүлхэ гээшэ эхирлэхэ ба хэнзэлхэ ябадалые олошоруулдагынь эли бодо харагдана.

Нютаг нютагай сагай уларил хадаа хонидой үрэжэлдэ мүн лэ ехэ нүлөөтэй байдаг. Жэшээнь Дунда-Азиһаа Крым худар асаагшагдаһан каракульска үүлтэрэй хонид эхэ нютагһаан орходоо һүргүй олон дахин эхирлэдэг байна.

Намар эртэ хусада ороходо тумаа хэнзэлхэ ба эхирлэхэ ушарнууд олон байдаг. Дээрэ дурсагдаһан ушар байдал дээрэһээ харахада, юрын зоотехническэ заабаринууд болохо метизаци, селекци, һайнаар эдеэлүүлхэ, ороной кампаниин сагые зүбөөр түсэблэхэ болон хонидой үүлтэрнүүдые нютагайнь байдалда таарлдуулан үсхэхэ гээшэ олон түл гаргахадань нилээд ехэ туһа нэмэри хүргэхэ болоно. Эдэ бүгэдын хажуугаар, научна шэнжэлэлгэ хэжэ, хонидой оло дахин хурьгалха ябадалда эрдэм ухаанай талаар туһалха арганууд олдонхой. Илангаяа каракульска үүлтэрэй хони үсхэбэрилгэдэ тиимэ аргануудые хэрэглээд байхада, юрынхиһөө дунда жэшээгээр 50 процент хүртэр үлүү олон хурьгадые түрэдэг байха юм.

Тиихэдээ хонидой олошорон үсхэхэ ябадал болбол гол түлэб эхирлэдэг гү, бүри 3—4-һөө байтагай 5 хүртэр хурьга гаргадаг болоһон дээрэһээ хурданаар ябана.

Иигэжэ научна аргаар хонидһоо олон түл абадаг болоһон советскэ техникэ хадаа угаа простой ба алишье нютагта хэрэглэжэ болоомоор байна. Тэрэнь сохом юун байдаг юм гэхэдэ: элүүр бэетэй аад хээлитэй болоһон гүүнһээ шуһыень абаад, тэрээнһээ сыворотка хэжэ, хонидой хусада орхоһоон 3—4 үдэр урда тээ арһан доогуурнь таридаг юм.

Манай Бурят-Монгол республика дотор энэ научна аргые хэрэглэхэ условин хүсэд дүүрэн бии байбашье, тэрээниие һүүлэй үе болтор хэрэгсэдэггүй байһаниинь гайхалтай. Зүгөөр, нютагай үүлтэрэй хонид тиимэ юумэдэ таарамжагүй байха гэжэ шалтаг барихын аргагүй. Юундэб гэхэдэ манайда меринос ба метис хонидууд яһала олон бии. Тэдэнэр иимэ научна аргаар тарилга хэхэдэ олон түл гаргажа үгэдэг байһаниинь ажал хэрэг дээрэһээ элиржэ гаранхай.

Эрдэм ухаанай ашаар олдоһон энэ арга али тухай ашагтай туһатай байһыень харуулхын тулада, нэгэ жэшээ абаад үзэе. Пёдонхо ноябрь һара соо Сэлэнгын аймагай Тамчын сомоной Молотовой нэрэмжэтэ колхозой хонишод нэгэ отара дээрээ иимэ туршалга хээд үзэһэн байна гэбэл: колхозойнгоо нэгэ хээлитэй гүүнһээ 700 куб сантиметр шуһа абаад, тэрээниие хахадтань орторнь сыворотка болгоһон байгаа. Тиигээд тэрэ отарын бригадир нүхэр Цоктоев ноябриин хахад багта хусада орохоо һанаһан 58 толгой нютагай үүлтэрэй хонидые шэлэжэ олоод байхадань, ветфельдшер нүхэр Цыренова гэгшэ хонин бүхэндэ 6 куб. сантиметр сыворотка тариһан бэеэрээ хусада табиһан байгаа. Нэгэ недели болоод байхада 58 хонидһоо 35-ниинь хусада орожо, тэдэнь туршалгын группа болгожо табигдаа.

Үбэлэй сагта тэндэхи хонид барандаа бэлшэжэ ороо. Тиин, энэ хабар, апрелиин һүүл багта ба майн эхиндэ тэдэ туршалгада табигдаһан хонидой хурьгалжа эхилхэдэнь иимэ результат харагдаба гэбэл: нэгэ хонин—5 хурьга, нүгөөдэнь—4, гурбан хонидо—3-3 хурьга, 5-ниинь эхирлэһэн ба үлэгшэ 27-ниинь нэжээд хурьга гаргаба. Иигээд байхадаа туршалтада табигдаһан энэ бүлэг хонид 58 хурьга түрэжэ, тэрэнь 148,64 процент болоһон байгаа. Иимэ олоорхо гараһан хурьгад яһала һайнаар тэнжээд, түлжэжэ байнад.

Тиин, иимэ научна аргаар тарилга хэжэ, хонидые хусада оруулха гээшэ олон түл абахада нилээд ехэ туһа нэмэри болохо байһаниинь эли харагдана. БМАССР-эй Наркомзем энэ хэрэгтэ анхаралаа табиха ёһотой.

Харюусалгата редакторай орлогшо **Д. ЛУБСАНОВ.**

РЕДАКЦИ ба ХЭБЛЭХЭ ГАЗАРАЙ АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ. Үнэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-8 зам. ответ. редактора—7-89, ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной жизни и промышленности—7-89, сельского хозяйства—6-03, писем и переводов—6-03 (2 зв.); об'явлений—2-64

Н—00373. Типография Государственного газетного издательства при СНК БМАССР. Тираж 5.500.